

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МАТЕРІАЛИ
XV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

«ПРАВОВА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»,
ПРИСВЯЧЕНОЇ ДНЮ ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Одеса
ОДУВС
2022

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

П 68 Правова система держави: проблеми формування та
 перспективи розвитку в контексті євроінтеграції :
 матеріали Всеукр. наук.конф., м.Одеса, 9 грудня 2022р.
 Одеса: ОДУВС, 2022. 82 с.

УДК 340.116

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Косаревська О.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу організації наукової роботи
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Поліщук М.І.

*викладач кафедри конституційного та міжнародного права
факультету № 1 навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Віроломний напад РФ на Україну 24 лютого 2022 року став не тільки переломним моментом в житті кожного громадянина, але і визначив життя і права людини, збереження свободи і національного суверенітету першочерговими завданнями для нашої демократичної держави в період воєнного стану.

Огляд сучасних наукових теоретичних досліджень, міжнародного та національного законодавства стосовно можливості обмежень державою основних прав і свобод людини під час воєнного стану доводить актуальність проведення аналізу основних аспектів для збереження прав та основоположних свобод людини.

По-перше, слід зазначити нормативно-правову основу правового режиму воєнного стану в Україні, якою стали Закон України: «Про правовий режим воєнного стану» [4], укази Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» тощо, що дозволяє висвітлити основні риси та ознаки поняття «воєнний стан» у площині дотримання прав і свобод людини.

1. Правовий режим воєнного стану (далі – ПРВС) є особливим різновидом у системі спеціальних правових режимів.

2. ПРВС визначає як межі діяльності публічної влади у забезпеченні реалізації прав і свобод людини, так і її право на обмеження певних прав і свобод громадян, іноземців, осіб без громадянства, з метою захисту національної безпеки, здоров'я та моральності населення, територіальної цілісності держави, забезпечення охорони громадського порядку, прав і свобод громадян [8, С. 71-73].

3. Згідно Міжнародного пакту «Про громадянські й політичні права» та положень чинного законодавства України під час дії ПРВС заборонено застосовувати тортури, жорстоке чи принижуюче людську гідність поводження

або покарання. Не підлягають обмеженню права на життя, на свободу думки, совісті, релігії.

По друге, як слушно наголошує автор А. Кучук, спираючись на європейську правову культуру, система прав людини за критерієм їх можливої обмеженості (за певних умов) поділяється на «абсолютні» та «відносні» [8, С. 18].

В сучасній теорії прав людини останнім часом широко обговорюються природні невід'ємні права людини, чому присвятили свої роботи автори: С. Головатий, Д. Гудима, М. Козюбра, М. Корнієнко, А. Кучук, В. Лемак, М. Савчин [3, ч. 2 ст. 64, 7, С. 28].

Серед «відносних» прав найбільш актуальними, на наш погляд, є особисте немайнове право на свободу пересування, яке зазначено у ст. ст. 13, 14 Загальної декларації прав людини [1] та Закону України Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні [5].

Воєнна агресія рф, що принесла великі людські жертви та руйнування спрямувала великий попит громадян України на самостійний вибір, як внутрішнього переміщення на території України, так і виїзд на проживання за кордон, з правом повернення на територію України. Згідно даних ООН на кінець листопада 2022 року близько 5 мільйонів громадян України є біженцями і перебувають за кордоном. Болючим питанням в цьому сенсі залишається примусова евакуація громадян України на територію рф з боку агресора.

В сучасних умовах проблематику реалізації прав людини на свободу пересування досліджують такі вчені, як: М. Анісімов, М. Баймуратов, С. Братель, О. Динько, О. Кохановська, А. Луцький, А. Пишна, Н. Фігун, Ю. Шемчушенко та ін.

Аналіз цих досліджень доводить, що ПРВС встановлює додаткові обмеження для громадян, а саме: окремої категорії осіб, які мають доступ до інформації, що носить характер державної таємниці; категорії осіб, які підлягали кримінальному примусу; боржники, за інформацією державної податкової служби. Також передбачається заборона проживання громадян на певних територіях і об'єктах та спеціальний порядок проживання (прикордонна смуга, тимчасово окуповані рф території тощо).

Окремою проблематикою виступає обмеження реалізації конституційного права на освіту для внутрішньо переміщених осіб в період воєнного конфлікту, чому присвячені роботи: О. Арсентьєвої, С. Кузніченка, В. Обушко, Г. Татаренко. Це пов'язано з об'єктивними труднощами не тільки у створенні належних умов для розміщення цих осіб, а й існуючими загальними проблемами стосовно організації он-лайн навчання, а саме: забезпечення переселенців необхідною оргтехнікою, доступом до Інтернету, гостра нестача педагогічних кадрів.

Певні труднощі виникають також у осіб, які тимчасово перебувають за кордоном та повинні самотійно обрати шлях навчання своїх дітей в он-лайн режимі в Україні (за місцем постійного проживання) або додержуватись вимог певних країн до залучення дітей-переселенців у своїх навчальних закладах.

Проблемами забезпечення принципу свободи вибору праці в умовах воєнного стану опікуються такі автори, як: Т. Замфірова, В. Сокурєнко.

Згідно ч. 3. ст. 43 та ч. 3 ст. 20 Конституції України, робота, яка виконується особою у воєнний час, у зв'язку з наявною необхідністю «не вважається примусовою працею», а тимчасова «трудова повинність» передбачає оплату праці та додержання інших положень трудового законодавства (приміром, залучення до розбирання завалів після ракетних ударів). Більшій частині внутрішньо переміщених осіб припадає необхідність опановувати нові професії у взаємодії з центрами зайнятості населення.

В період воєнного стану в Україні певні обмеження стосуються права на власність. Так, згідно ч. 5 ст. 41 Конституції України є допустимим примусове відчуження окремих об'єктів власності із подальшим повним відшкодуванням їх вартості (використання автомобілів або іншої техніки, приватного житла, обладнання тощо).

Військовий конфлікт завжди має проблематику, що пов'язана з військовополоненими, які згідно Женевської конвенції мають статус комбатантів. Окремою категорією є військові злочинці з боку держави-агресора. Низкою авторів, а саме: Ю. Білоусовим, І. Гловюк, М. Пашковським, Г. Тетерятник досліджуються питання використання можливості інтернування військовополонених. Грубе порушення рф IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатку до неї: Положення про закони і звичаї на суходолі вимагають розробки процедури спеціального досудового розслідування та доповнення кримінального та кримінального процесуального законодавства України стосовно обміну військовополонених [2]. Саме спрямування на удосконалення процедури відповідного покарання злочинців з боку держави агресора, узгодження норм міжнародного законодавства будуть сприяти поверненню військовополонених та інших категорії громадян України, які на цей час залишаються ув'язненими на території рф.

Таким чином можна стверджувати, що:

1. Сьогодні Україна виборює цивілізований простір: загальнолюдські цінності, прав та свободи і незалежність нашої держави до Європейської цивілізації та продовжує виконувати свій конституційний обов'язок забезпечувати основоположні права й свободи людини;

2. Відсутність національного досвіду розвитку суспільних правовідносин під час воєнного стану буде спонукати науковців різних галузей права

розробляти дієві заходи у законотворчому процесі з метою розробки правового механізму забезпечення законних прав і основоположних свобод людини.

Література

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 08.10.2022).
2. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі. Дата підписання: 18.10.1907. Дата набрання чинності для України: 24.08.1991. Гаага, 18 жовтня 1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (дата звернення 08.11.2022).
3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення 08.11.2022).
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 08.11.2022).
5. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 груд. 2003 р. № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text> (дата звернення 08.11.2022).
6. Братель С.Г., Пишна А.Г. Особливості обмеження прав людини на свободу пересування в умовах правового режиму воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 236 - 240.
7. Корнієнко М.В. Права людини в умовах воєнного стану: загальноправовий дискурс. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 27 - 31.
8. Кучук А.М. Теорія держави і права: навч.-метод. посіб. Дніпро: ДУВС, 2018. 112 с.
9. Лазарєв В. В., Малиновська Т.М. Особливості гарантування прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 71-73.

Косаревська О.В., Поліщук М.І.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ.....42

Кравченко А.В.

ЧИ ПОТРІБНІ ВІЙСЬКОВІ СУДИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ?.....45

Магновський І.Й.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....48

Нестеренко М.О.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В
ІНТЕРНЕТІ.....52

Павлюк О.І.

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....56

Рева В.Р.

ЕВТАНАЗІЯ – ПРАВО ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ.....59

Тарасенко В.Є., Сільницький І.В.

НЕДОПУЩЕННЯ ПРОВОКАЦІЇ (ПІДБУРЮВАННЯ) ОСОБИ НА ВЧИНЕННЯ
ЗЛОЧИНУ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН.....62

Тарасенко Л.Б.

РИМСЬКИЙ СТАТУТ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ЯК
ДЖЕРЕЛО МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.....66

Хілобок Д.Р.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ МІЖНАРОДНИМИ
ОРГАНІЗАЦІЯМИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ.....70

Шевчук В.В.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....74

Яблоновська А.А.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....78